

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ ได้ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติโดยบัญญัติไว้ในมาตรา 43 ความว่าบุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และในหมวด 5 ว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐบัญญัติไว้ในมาตรา 81 ความว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรมจัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ (สำนักงาน ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. 2540 :16) จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 43 และมาตรา 81 รัฐจึงได้ตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 ขึ้น ซึ่งถือเป็นกฎหมายแม่บททางการศึกษาระดับแรกที่นำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริง การศึกษาเป็นกระบวนการ ที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคน ให้มีคุณภาพและมีความสามารถที่จะปรับตัวได้อย่างรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่จะมาถึงและการจัดการศึกษาที่เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศ จะสามารถสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้กับสังคมไทย ทั้งยังสร้างความสมดุลย์และความกลมกลืนของการพัฒนาระหว่างด้านต่างๆได้ รัฐตระหนักว่า การจัดการศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันยังไม่สามารถสนองความต้องการในการพัฒนาบุคคล ชุมชนท้องถิ่นและประเทศ ซึ่งกำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วได้เท่าที่ควร รัฐจึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษา ทั้งหลักการ ความมุ่งหมาย แนวนโยบาย และแนวทางการจัด การศึกษาเพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทยให้เป็นไปตามแนวทางที่พึงประสงค์ เหมาะแก่กาลเวลา และบริบทของสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 5)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 ระบุว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ประการที่สอง ฝึกทักษะกระบวนการ

การคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้ มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไข ปัญหา ประการที่สาม จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็นทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ประการที่สี่ จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ประการที่ห้า ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอน สามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ ประการที่หก จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ นอกจากนี้แล้วใน มาตรา 30 ยังระบุอีกว่า ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับ การศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 19-23) จากการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 บอกว่า ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่สุด และผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง ได้ทำให้มีการตื่นตัวที่จะปฏิรูปการเรียน การสอน โดยมุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียน (ธำรง บัวศรี. 2543 : 17)

หัวใจของการปฏิรูปการศึกษาคือการปฏิรูปการเรียนรู้ หัวใจของการปฏิรูปการเรียนรู้คือการปฏิรูปจากการยึดวิชาเป็นตัวตั้งมาเป็นยึดมนุษย์หรือผู้เรียนเป็นตัวตั้ง หรือที่เรียกว่า ผู้เรียนสำคัญที่สุด ที่กล่าวว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ไม่ได้แปลว่าครูลดบทบาทหรือลดความสำคัญลง ตรงกันข้ามครูกลับมี บทบาทและความสำคัญมากขึ้น อีกทั้งจะทำให้การศึกษามีพลัง และ ศักดิ์ศรี ในการแก้ปัญหาของมนุษย์ สังคม และ สิ่งแวดล้อม (ประเวศ วัชชี. 2543 : ก) การจัดการ การศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตาม ธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 22) เป้าหมายที่แท้จริงของการปฏิรูปการศึกษาคั้งนี้ถ้าพิจารณาจากสิ่งที่อยากเห็น อยากจะให้เป็น หรืออยากจะได้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ก็คือการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและคุณธรรม ในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พนม พงไพบูลย์. 2543 : 8) ปัจจุบัน กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นกฎเหล็กที่บรรดาผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ว่า

ผู้บริหาร ครู อาจารย์ นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และวงการศึกษายุคใหม่ต้องให้ความสำคัญ และทำความรู้จักให้มากขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (วิภากรณ์ ภู่วัฒนกุล. 2543 : 41) การเรียนรู้ที่ขีดผู้เรียนเป็นสำคัญในลักษณะของการทำงานกลุ่มต้อง ประกอบไปด้วยกิจกรรมต่อไปนี้

1. ต้องมีจุดประสงค์,เป้าหมายชัดเจน
2. มีการแบ่งกลุ่มทำงานชัดเจนตามความเหมาะสม
3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม
4. ผู้เรียนได้คิดค้นหาคำตอบ
5. ผู้เรียนร่วมคิดร่วมปฏิบัติ และร่วมสร้างความรู้ (สมเดช สีแสง. 2541 : 175)

ภายในปีการศึกษา 2545 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม จะเป็น องค์กรนำในการบริหารการศึกษา การจัดการศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อให้ประชากรวัยเรียนของจังหวัดมหาสารคามได้รับการศึกษาอย่าง ทัวถึงและมีคุณภาพ โรงเรียนซึ่งมีภารกิจสำคัญในการสร้างสรรค์ให้บุคคลมีคุณลักษณะที่ มหาววิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

พึงประสงค์ ต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้โดยการปรับแนวคิด เปลี่ยนวิธีการในการจัดการเรียนรู้ตลอดจนรู้ร่วมกันทุกๆฝ่าย(สำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม 2543 : ข่าวประชาสัมพันธ์) จากการนิเทศติดตามของหน่วยศึกษานิเทศ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคามพบว่าครูส่วนใหญ่ยังจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แบบเดิม คือครูยังเป็นผู้บอกความรู้ให้กับนักเรียน ไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม 2544 : สรุปผลการนิเทศ) สำนักงานการ ประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคาม เป็นหน่วยงาน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดมหาสารคาม มีพันธกิจในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และ มัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีนโยบายให้สถานศึกษาทุกแห่งในสังกัดดำเนินงานปฏิรูปกระบวนการ เรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และ วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา คือการพัฒนาคุณภาพของประชากรให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และอยู่ในสังคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรี ซึ่งการดำเนินงาน ดังกล่าวได้เริ่มต้นหลังจากที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีผลบังคับใช้ แต่ผล ของการดำเนินงานดังกล่าว คือคุณภาพของผู้เรียนโดยรวม ยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการปฏิรูปการศึกษา

จากสภาพปัญหาและเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคาม ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการดำเนินงานปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคามอย่างจริงจังและถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยในครั้งนี้นอกจากจะเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาการบริหารการศึกษา ของสถาบันราชภัฏมหาสารคามแล้ว ผลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นข้อเสนอแนะที่สำคัญในการกำหนดนโยบายพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคามต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาการดำเนินงานปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคามครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 ในมาตรา 24 ประกอบด้วย 6 ด้านดังนี้

Rajabhat Mahasarakham University
(สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 23-24)

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณสมบัติอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคาม
2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ ในโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดการศึกษา 2 ระดับ กับ โรงเรียนประถมศึกษาที่จัดการศึกษา 3 ระดับ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคาม เป็นรายด้านและ โดยรวม

สมมติฐานของการวิจัย

โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคามที่จัดการศึกษา 2 ระดับ กับ โรงเรียนประถมศึกษาที่จัดการศึกษา 3 ระดับ มีการดำเนินงานปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เป็นรายด้าน และ โดยรวมแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการดำเนินงานปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนที่จัดการศึกษา 2 ระดับ กับ โรงเรียนที่จัดการศึกษา 3 ระดับ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคาม ปีการศึกษา 2545 ซึ่งมีประชากร กลุ่มตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษาดังนี้

1. ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูวิชาการ โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคาม ปีการศึกษา 2545 จำนวน 128 คน คือ

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา และครูวิชาการ ในโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดการศึกษา 2 ระดับ จำนวน 100 คน จำแนกเป็น

1.1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน 50 คน
1.1.2 ครูวิชาการ	จำนวน 50 คน

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา และครูวิชาการ ในโรงเรียนประถมศึกษาที่จัดการศึกษา 3 ระดับ จำนวน 28 คน จำแนกเป็น

1.2.1 ผู้บริหารสถานศึกษา	จำนวน 14 คน
1.2.2 ครูวิชาการ	จำนวน 14 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มตัวอย่าง

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคาม โดยศึกษา 2 ตัวแปร คือ

3.1.1 โรงเรียนที่จัดการศึกษา 2 ระดับ

3.1.2 โรงเรียนที่จัดการศึกษา 3 ระดับ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การดำเนินงานปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคามใน 6 ด้าน

4. ระยะเวลาในการวิจัย เดือนมีนาคม 2545 ถึงเดือนตุลาคม 2545

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การดำเนินงาน หมายถึง การดำเนินงานของโรงเรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคาม
2. การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนตามมาตรา 24 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
3. โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคาม ปีการศึกษา 2545 จำนวน 64 โรงเรียน
4. โรงเรียนที่จัดการศึกษา 2 ระดับ หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคามที่จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา และประถมศึกษา
5. โรงเรียนที่จัดการศึกษา 3 ระดับ หมายถึง โรงเรียนในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคามที่จัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น
6. ครูวิชาการ หมายถึง ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหารสถานศึกษาให้ทำหน้าที่หัวหน้างานวิชาการ โรงเรียน ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคาม
7. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่ และผู้รักษาการณในตำแหน่งดังกล่าวในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคาม
8. สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ หมายถึง สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ตลอดจนผู้เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปกำหนดนโยบายในการปรับปรุงพัฒนากระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเมืองมหาสารคามให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

2. เป็นข้อเสนอแนะสำหรับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภออื่นๆ ได้นำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนากระบวนการปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University